

QUTLUG‘ BASHAROV IJODI

Ummatova Charos Abduhalikovna

Kamoliddin Behzod nomidagi Milliy rassomlik va dizayn instituti

Tasviriy san‘at fakulteti Grafika kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: O‘zbekiston tasviriy san‘ati boy va jonli tarixga ega bo‘lib, uning rivojlanishi va ifodalanishida grafika muhim rol o‘ynaydi. Qadimgi petrogliflardan tortib zamonaviy raqamli san‘atgacha bo‘lgan grafik shakllar o‘zbek rassomlari uchun madaniy hikoyalar, ijtimoiy sharhlar va estetik yangiliklarni yetkazishda kuchli vosita bo‘lib xizmat qilgan. Ushbu maqolada grafikaning o‘zbek tasviriy san‘atida tutgan o‘rni haqida so‘z boradi, ijodi ushbu san‘at turining teranligi va rang-barangligidan dalolat beruvchi taniqli rassom Qutlug‘ Basharovning salmoqli hissasini yoritadi.

Kalit so‘zlar: tasviriy san‘at, grafika, avangardizm, romantizm, impressionizm, abstraksionizm, dramatik obrazlar, grafik san‘at.

Kirish: O‘zbekistonning badiiy merosi uning tarixiy va madaniy gobelenlari bilan chuqur bog‘langan. Grafik ifodaning dastlabki shakllarini kundalik hayot, ovchilik va ma‘naviy e‘tiqodlar manzaralari tasvirlangan petrogliflar va g‘or rasmlarida topish mumkin. Islom dinining kirib kelishi bilan xattotlik va geometrik naqshlar o‘zbek san‘atida qo‘lyozma asarlar, me‘moriy inshootlar va to‘qimachilik buyumlarini bezab turgan asosiy xususiyat sifatida namoyon bo‘ldi. Ipak yo‘lining ta‘siri o‘zbek grafikasini fors, xitoy va hind san‘ati an‘analari elementlari bilan boyitib, uslublar uyg‘unligini keltirib chiqardi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya: Qutlug‘ Basharov o‘zbek grafik san‘atining ko‘zga ko‘ringan siymosi sifatida namoyon bo‘ladi. Uning ijodida an‘anaviy motivlar va zamonaviy texnikaning o‘ziga xos uyg‘unligi o‘zida mujassam bo‘lib, O‘zbekistonning rivojlanib borayotgan badiiy tuyg‘ularini aks ettiradi. Basharov ijodida ko‘pincha o‘zbek xalq og‘zaki ijodi, adabiyoti va tarixiy voqealaridan ilhom olib, madaniy o‘ziga xoslik, ijtimoiy o‘zgarishlar va insoniy holat mavzulari o‘rganiladi. Uning chiziq, shakl va kompozitsiyadagi mahorati o‘tkir ramziylik tuyg‘usi bilan uyg‘unlashib, tomoshabinlar bilan ham intellektual, ham hissiy darajada aks sado beradigan jozibali vizual hikoyalarni to‘qish imkonini beradi.

Qutlug‘ Basharov Olmaota shahrida tug‘ilgan (1925-2004). 1951-yildan Toshkent shahrida yashab ijod qilgan, O‘zbekiston Badiiyot akademiyasi faxriy a‘zosi (1997). P. Benkov nomidagi Respublika rassomlik bilim yurtida ta‘lim olgan (1952 — 56), 1965-yilda ko‘plab badiiy ko‘rgazma va tanlovlar ishtirokchisi sifatida SSSR Badiiy ijodkorlar uyushmasiga a‘zolikka qabul qilingan, O‘zbekiston Rassomlar uyushmasi boshqaruvining doimiy a‘zosi, grafika seksiyasi raisi bo‘lgan.

Natijalar: Qutlug‘ Basharovning o‘zbek grafik san‘atiga qo‘shgan hissasi mamlakat badiiy manzarasida o‘chmas iz qoldirdi. Uning ijodi ijodkorlarning avlodlarini ilhomlantirib, sohada yanada izlanish va innovatsiyalarga yo‘l ochdi. Uning san‘ati an‘analar va zamonaviylik o‘rtasida ko‘prik bo‘lib xizmat qiladi va bizga madaniy o‘ziga xoslik va insoniy tajribalarni yetkazishda vizual hikoya qilishning mustahkam kuchini eslatadi. Bu davrda tasviriy san‘atning rangtasvir, haykaltaroshlik, grafika turlari, uning ko‘pgina janrlari rassom va haykaltaroshlarning erkin ijodiy faoliyatlar keng tus oldi. Sobiq Ittifoq davrida ijodkorlar yagona sotsialistik realizm oqimida ijod qilgan bo‘lsalar, hozir ular ham ikkilanmasdan o‘zlarini qiziqtirayotgan avangardizm, romantizm, impressionizm, abstraksionizm va boshqa qator oqimlarda va mavzularda yuksak badiiy saviyada asarlar yaratmoqdalar.

Muhokama: Qutlug' Basharov o'zbek adabiyoti klassiklari va qahramonlik dostonlarining ko'plab asarlariga illyustratsiyalar yaratib, O'zbekistonda molbert va kitob grafikasi rivojiga katta hissa qo'shdi. Adabiy asosning mohiyatiga chuqurroq kirib, qahramonlarning ifodali, jonli obrazlarini yaratdi. Bu ishlar har doim chizmaning puxtaligi va to'liqligi bilan ajralib turardi. Mavzu va xarakter jihatidan rang-barang, uning har bir asari tasviriy tilning o'ziga xosligi, chizmaning nafisligi, tasvirning yorqinligi va nafisligi bilan ajralib turadi.

Qutlug' Basharovning ko'plab badiiy asarlari SSSR Badiiy akademiyasining kumush medali, xalq xo'jaligi yutuqlari ko'rgazmasining bronza va oltin medallari, shuningdek, kitob san'ati tanlovining ko'plab diplomlari bilan taqdirlangan. Basharov an'anaviy o'zbek san'atining miniatyura va xattotlik kabi elementlarini zamonaviy grafik dizayn tamoyillari bilan uyg'unlashtirib, vaqtinchalik chegaralardan oshib ketadigan o'ziga xos vizual til yaratadi. Uning ijodi ramziy ma'noga boy bo'lib, o'zbek xalq og'zaki ijodi va madaniy motivlaridan chuqurroq ma'no va hikoyalarni yetkazish uchun yaratilgan. Basharovning texnik mahorati uning aniq chizilgan chizmasi, murakkab detallar, rang va kompozitsiyadan mohirona foydalanishida yaqqol namoyon bo'ladi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, grafika O'zbekiston tasviriy san'atining shakllanishida muhim rol o'ynadi, badiiy ifoda, madaniyatni asrab-avaylash va ijtimoiy sharhlash uchun kuchli vosita bo'lib xizmat qildi. Qutlug' Basharovning ajoyib xizmatlari o'zbek grafik san'atining boyligi va rang-barangligini, rassomlarning kelajak avlodlarini ilhomlantirib, mamlakat badiiy manzarasida o'zgacha meros qoldirganini ko'rsatadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Ibragimov A, Sulaymonov A. Kitobat san'atiga oid iboralarning izohli illustrative lug'ati. Toshkent "Fan" 2007.
2. Hasanov R. Tasviriy san'at asoslari. Toshkent 2009.
3. Abdurasulov B, Boymetov B. Chizmatasvir. Toshkent "Cho'lpon" 2004.
4. Abduraxmonov G.M Kompozitsiya- Toshkent, 2010.
5. Sultonov X. E., Bekmuratova Sh.N. O'zbekiston san'ati, uning natijalari, yutuqlari va istiqbollari / yosh olim. — 2016.